تەکفیری (ئەشعەرییەکان) و (جەهمییەکان)

(1).ئیبنو خوزیمەی سەلەف دەفرموویت : ئەوەی دان نەنێت بەوەی کە الله لەسەر عەرشە بەرزبۆتەوە بۆ سەر حەوت تەبەقەی ئاسمانەوە ئەوە کافرە بە پەروەردگاری . داوای تۆبەی لێ دەکرێت ئەگەر تەوبەی کرد . ئەگەرنا دەدرێت لە ملی . فڕێ دەدرێتە سەر زبڵدانەکان بۆ ئەوەی موسڵمانەکان و موعاهیدەکان ئازار نەخۆن بەهۆی بۆنی پیسی لاشەکەیەوە . وە ماڵ و سامانی دەبێتە فەیئ نابێتە میرات بۆ هیچ کەسێک . چونکە موسڵمان میراتی کافر نابات

📚 معرفة علوم الحديث لاپەڕە ١٢٥

---

(2).ابن الحنبلي لە کتێبە ناوازەکەیدا لە باسی خەڵقی قورئاندا یەژێت : بزانە براکەم الله ئێمە و ئێوەش تەوفیق بدات . ئەشعەریەکان لە پوچەڵ کردنی قورئاندا ڕێگای باطنیەکانیان گرتووە . لە ئیلحاد و زەندیق بووندا .

لە هەمان کتێبدا (٢ / ٣٠٧) دەفرموویت : جەهمیەکان نەفرەتی الله تعالی یان لێبێت چەند جۆرێکن :

تێیدا دەڵێت : قورئان وتەی الله نیە و مخلوقە

تێیدا دەڵێت : قورئان وتەی الله یە . ناڵێین : مەخلوقە یان مخلوق نیە .

تێیدا دەڵێت : حیکایەتێکە لەم قورئانە (وتەی : ئەشعەریەکان)

ئەم جۆرانە گشتیان جەهمین و کافر و زەندیقن.

(الرسالة الواضحة في الرد على الأشاعرة ٢ / ٦٨٤)

---

(3).ئیمام لەسەلەف اللالکائي تەکفیری ئەشعەریەکان دەکات

دەفرمووێت : بەڵگەی ئایات لە قورئان وە لەوەی ڕیوایەت کراوە لە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم و هاوەڵان و تابعین هاتووە لەسەر ئەوەی کە قورئان الله تعالی قسەی پێ کردووە لەسەر حەقیقەت (لفظ وحرف وصوت نەوەک مجاز و حیکایەت) وە دابەزیوە بەسەر محمد صلى الله عليه وسلم . وەفەرمانی پێ کردووە تەحدای پێوە بکات . وە بانگەوازی خەڵک بکات بۆی . وە قورئانە لەسەر حەقیقەت خوێندراوەتەوە لە میحرابەکان وە نوسراوەتەوە لە کتێبەکان وە پارێزراوە لە سنگی پیاوەکان نە (حیکایەت و ڕشتەیە لە قورئان)(١) . هەمووی یەک قورئانە و مخلوق نیە . مەخلوق نیە . بەڵکو صیفەتێکی زاتیە کە هەرگیز لێی نابێتەوە . پێشتر و هەردەم و دوایش هەر قسەکار بووە . ئەوەی جگە لەوە بڵێت ئەوە گومڕاکەرە.

کتێبی (اعتقاد أهل السنة ٢ / ٣٣٠)

---

(4).ئیمامی السجزي بەرەحمەت بێت پاش ئەوەی باسی فیتنەی خەڵقی قورئان دەکات وە باس لە کافربوونی ئەوانە دەکات کە گوتەر بوونە بۆ خەڵقی قورئان لەم ڕیزەوە لە بەشی پێنجەم ناوی ئەم جەمعە خەبیثە دەهێنێت ئەوانیش :

" ئەشعەریەکانن کە دەڵێن : قورئان وتەی الله تعالی یە . بەڵام سورەت و ئایەتەکانی (مصحف) وتەی الله تعالی نین . بەڵکو وتەی نەفسیە حەرف و سەوتەکە مەخلوقە

سەیربکەن ئەشعەریەکان یەک دەنگن لەگەڵ ئەوانەی کە دەڵێن : قورئان مەخلوقە وە زیاتریش دەڵێن.."

📚 الرد على من أنكر الحرف والصوت ص : ١٣٧

(5).پێشەوا السجزي رحمه الله لە تەکفیری ئەشعەریەکان دەفرموویت :

" هەندێک لە هاوەڵانی ئەشعەریەت کۆکن لەگەڵ موعتەزیلەکان و گشت جەهمیەکان لە وتەی : الله تعالى بەزاتی خۆی لەهەموو شوێنێکە . باس کراوە لە بشر المریسي پێی وتراوە : الله لە سکی گوێدرێژەکەتە ؟ وتی : بەڵێ جا بۆیە هەرکەسێ وابڵێت : ئەوە کافرە . الله تعالى لەوە پاکترە کە دەیڵێن "

📚 الرد على من أنكر الحرف والصوت ص : ١٢٨

---

(6)ابن الحنبلي بەڕەحمەت بێت لە کتێبە نازدارەکەیدا دەفرموویت : بزانە براکەم الله ئێمە و ئێوەش تەوفیق بدات بەڕاستی ئەشعەریەکان ڕێگای پوچەڵ کردنەوەی قورئانیان گرتۆتە بەر وەک ڕێگای باطنیەکان لە ئیلحاد بوون و زەندیقیەت ..

گومانیش لە کافربوونی الباطنية الملحدين والزنادقة نیە ئەشعەریەکانیش هەمان ڕێگایان گرتۆتە بەر

📚 الرسالة الواضحة فی الرد على الأشاعرة ١ / 486

---

(7).ابن الحنبلي بەڕەحمەت بێت لێرە بە صەریحی تەکفیری ئەشعەریەکان دەکات پاش باس کردنی کۆمەڵێک بیروباوڕی ئەشاعرە دەربارەی قورئان و سیفاتەکان دەفرموویت : ئەم جۆرانە (الأشعرية وأنواعه) گشتیان جەهمین . وە کافری زەندیقن کوشتنیان حەڵاڵە . وە هەرکەسێ ئەم جۆرانە کافر نەکات ئەویش کافری زەندیقە و کوشتنی حەڵاڵە

📚 الرسالة الواضحة في الرد على الأشاعرة ٢ / ٧٠٩

تەکفیری (ئەشعەریەکان) لەلایەن زانایانی نەجد

(8)عولەمایانی نەجد دەربارەی (ئەشعەریەکان) یەژن : ئەم کۆمەڵەی (الأشاعرة) کە خۆیان داوەتە پاڵ ابي الحسن الأشعري . وەصفی پەروەردگار دەکەن بە صیفاتانێکی نەبوو و ڕاوەستاو . بەڕاستی گەورەترین درۆ دەکەن بەسەر الله تعالی ەوە . وە پێچەوانەی ئەهلی حەق لە سەلەف و زانایانی سەلەف و شوێن کەوتووانی سەلەف دەکەن وە پێچەوانەی مەنهەجی ئەو پیاوەش دەکەن کە خۆیان داوەتە پاڵ ابا حسن الأشعري لە زۆرێک لە کتێبەکانی وەک (الإبانة) و (المقالات) ئیسپاتی صیفات دەکات . ئەم کۆمەڵەیە لە حەق لایان داوە . شەیاتین بەکاریان دەهێنن بۆ ڕیگری کردنی خەڵک لە ڕێگای الله تعالی . ئینکاری تەوحیدی ئیلاهیەت دەکات وە ڕێگە بە شیرک دەدەن ئەو شیرکەی کە الله تعالی لێی خۆش نابێت .

ڕێگە دەدەن بە : پەرستنی غەیری الله تعالی وە ئینکاری تەوحیدی صیفات دەکەن بە پەک خستنی . زانایان و شوێن کەوتوانیان لە ئەهلی سوننە چەندین کتێبی بەناو بانگیان هەیە لە ڕەدی ئەم کۆمەڵەیە کافرە ڕقەکارە . زۆرێک لە گومانەکانیان کەشف کردوون وە ڕونیان کردۆتەوە کە حەق ئەوەیە کە قورئان و سوننەت و سەلەف لەسەرینە .

📚 الدرر السنية ٣ / ٢١٠

---

(9)حافظ عبدالغني المقدسي لە تەکفیرکردنی (ئەشعەریەکان) دەفرمووێت :

هەرکەسێ نەڵێ (المر) و (کهيعص) و (حم عسق) ئەم پیتانە وتەی الله نیە ئەوە بەڕاستی لەدین دەرچووە وە لە ڕیزی موسڵمانان دەرچووە (واتە کافر بووە)

دیاره ئەوەش عەقیدەی ئەشعەریەکانە کە لەفزی ئێمە بۆ قورئان و قورئانی ناو مصحف مخلوقە و وتەی الله نیە

📚 عقيدة الحافظ عبدالغني المقدسي ص : ٧٠

(10)ابن قدامة المقدسي لە تەکفیرکردنی (ئەشعەریەکان) دەڵێت : لەناو ئەهلی بیدەع نەم زانیوە کۆمەڵەیەک هەبن کە وتە کوفریەکانیان شاردبێتەوە وە غیرەتیان نەبێت کە بە ئاشکرایی بیڵێن ئیلا زەندیق و ئەشعەریەکان نەبێت

📚 حكاية المناظرة في القرأن مع بعض أهل البدع لابن قدامة ص : ٣٥

---

(11)ئیبن قودامە لە تەکفیری ئەشعەریەکان دەڵێت : ئەوە حاڵی ئەم ئەشعەریانەیە زەندیق ـن بەبێ هیچ گومانێک

دواتر لەتەواوی قسەکانی باسی هۆکاری کوفرەکانیان دەکات

📚 الحكاية المناظرة في القرأن لاپەڕە : ٧٠

ئەشعەریەکان (جهمي ولا كرامة)

(12)عبدالرحمن ی کوڕی حەسەن ی کوڕی آل الشيخ ی نەجدی حەنبەلی بێت زۆر بە ڕوونی دەفرمووێت : ئەو موشریکانەی کە ناوێک لە ناوەکانی الله تعالى ئینکار دەکەن لەو ناوانەی کە بەڵگەن لەسەر کەمالییێتی الله تعالى . چونکە جەهمی کوڕی سەفوان و ئەوانەشی بەدوای کەوتوون وا گومان دەبەن کە بەڵگە نیە کە سیفاتێک بن بە زاتی الله تعالى ـەوە وە کۆمەڵێک لە گرووپەکان لە موعتەزیلی و ئەشعەری و جگە لەوان بەدوای جەهمیەکان کەوتوون لەبەر ئەم

هۆکارەیە کە زۆرێک لە ئەهلی سوننە تەکفیری جەهمی و موعتەزیلی و ئەشعەریەکانیان کردووە .

📚 فتح المجيد شرح كتاب التوحيد ص : ٤٣٢

(13)تەکفیری ئەشعەریەکان لەلایەن پێشەوا ئەحمەدی کوڕی حەنبەل - رحمه الله -

ابن حامد دەفرمووێت :

ئیمامی ئێمە ئیمام ئەحمەد ڕوونی کردۆتەوە لەبارەی قورئان : نە گومان هەیە لەوەی کە کەلامی الله یە و مخلوق نیە نە دەوەستین لەوەی کە نەیلێین وە گوتەرانی قورئان حیکایەتە (کلام نفسی) وە ئەو کەسەی دەڵێت لەفزی ئێمە بۆ قورئان مەخلوقە یاخود خوێندنەوەی ئێمە بۆ قورئان مەخلوقە ئەوانە گشتیان زەندیقن (کافرن)

---

(14)ابن جرير الطبري - رحمه الله - لە تەکفیری ئەشعەریەکاندا دەڵێت : پاش ئەوەی کە دەڵێت قورئان کەلامی الله تعالی یە و مەخلوق نیە ئەوەی لە ئاسمان و زەوی دانراوە ئەوەی نوسرا و حیفظ کراوە ئەوەی قەول و لەفز و خوێندراوە کەلامی الله تعالی یە و مەخلوق نیە هەر کەسێ غەیری ئەمە بڵێ کە وتمان یان ادعا بکات بڵێت ئەو قورئانەی لە زەوی یان ئەوەی لە ئاسمان غەیری ئەو قورئانەیە کە بە زمانەکانمان دەیخوێنین غەیری ئەو قورئانەیە کە لە کتێبەکان دەینوسینەوە ئەوەی باوەڕی وابێت لەدڵی یان ئەم باوەڕەی لە نەفسی خۆی شاردبێتەوە یان بەردەوام بە زمان بیڵێت ئەوە کافرە بە الله تعالی وە خوێنی حەڵاڵە بەریئە لە الله تعالی وە الله تعالی ش لەو بەریئە

📚 صريح السنة ص٢٤

---

(15)كوفری ئەشعەریەکان لە گەورەکانیەوە ببیستەوە

موعتەزیلە و ئەشعەریەکان لە فیتنەی خەڵقی قورئان یەک مشرەبن

أبو المعالي الجويني ناسراو بە إمام الحرمين لە بارەی - قورئانەوە - دەڵێت :

واتای وتەکەیان یانی موعتەزیلیەکان ئەم عیباراتانە کەلامی الله یە دەڵێن : خەڵقی الله یە وە ئێمە ئینکاری لەوە ناکەین کە خەڵقی الله یە بەڵام ڕێگری لەناوی خاڵق دەکەین کە کەلام قسەی پێ کردووە بەڵکو جێبەجێمان کردووە لەسەر واتا وە ناکوک بووین پاش کۆدەنگی لە ناولێنانی

فإن معنى قولهم [يعني المعتزلة] (هذه العبارات كلام الله) أنها خلقه، ونحن لا ننكر أنها خلق، لكن نمتنع من تسمية خالق الكلام متكلمًا به، فقد أطبقنا على المعنى، وتنازعنا بعد الاتفاق في تسميته

📚الإرشاد للجويني ص 116- 117

---

(16)كوفری سەرانی (ئەشعەریەت)

ابن الجوزي أبو الفرج دەڵێت : ابن عقيل لە أبي المعالي الجويني الأشعري دەگێڕتەوە کە وتوویەتی : الله تعالى زانستی بە کورتەی باسەکان هەیە بەڵام زانستی نیە بە درێژەی باسەکان -التفاصيل-

ابن الجوزي دەڵێت : نازانم چ گومانێک ڕووی کردۆتە ئەم هەژارە (الجويني) تاوەکو ئەم قسەیە بکات ؟!

📚 صيد الخاطر ص١١٣

---

(17)كوفری گەورەی (ئەشعەریەکان)

ابن حجر العسقلاني زۆر بە ڕوونی دان بەوە دەنێت کە باسی (خەڵقی قورئان) پەیوەستە بە ئەشعەریەکانەوە و دەڵێت :

وتەی ئەشعەریەکان کە دەڵێن (انه منزه عن الحروف والأصوات) واتە : الله دوور و پاکە لە پیت و دەنگەکان مەبەستیان (کلام النفسي) یە کە وەستاوە بە نەفسی خۆیەوە کە لە سیفاتە هەبووە قەدیمەکانە پیت ئەگەرچی جولەیە زمان و لێوەکان دەری دەبڕن ئەوە (أعراض)ە وە ئەگەر نوسین بێت ئەوە (أجسام)ە ئەم دووەش بۆ الله تعالى موستەحیلە هەبن

ابن حجر دەڵێت : ئا بە وتنی ئەم قسەیە وتنی (قورئان مەخلوقە) جێگیر دەبێت چونکە ئەوە ڕەت دەکەنەوە و لێی هەڵدێن بۆیە ئەوەش هەندێکیان ڕا دەکێشێت بەوەی بڵێن (پیت کۆنە) وەک ئەوەی سالمیەکان پێیوەی پەیوەست بوونە وە هەندێکیشیان پەیوەست بوونەوە بەوەی بڵێن : ئەم پیتە وەستاوە بە زاتی الله ..لەبەر بەهێزی تێکەڵ بوونی ئ باسە سەلەف زۆۆر بە توندی نەهی کردووە لەوەی کە بەگژیدابچیت

خلاصەی مەبەستی ئەشعەریەت : قورئان وتەی الله یە بەڵام وەستاوە لە نەفسی خۆیەوە بیستنی قورئان جوبرائیل لەالله ـەوە مەخلوقە خوێندنەوەی جوبرائیل بۆ پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم بیستنی پێغەمبەر لێی مەخلوقە واتە : بیستراو و خوێندراو و نێوبەرگی کتێبەکان گشتی بە پیت و دەنگ مەخلوقە

ئەوەش پێی کافر دەبێت بە ئیجماعی سەلەف

📚 فتح الباري ١٣ / ٤٩٣

(18)ئەشعەریەکان و موعتەزیلیەکان یەک مەنهەج ن لەبارەی وتەی (قورئان مەخلوقە)

القاضي عضد الدين عبدالرحمن الإيجي (ت ٧٥٦ هـ) كە ئەشعەری دەڵێت : وقالت المعتزلة أصوات وحروف يخلقها الله في غيره كاللوح المحفوظ أو جبريل أو النبي وهو حادث، وهذا لا ننكره لكنا نثبت أمرا وراء ذلك، وهو المعنى القائم بالنفس ونزعم أنه غير العبارات

واتە : موعتەزیلە دەڵێن : دەنگ و پیت الله درووستی کردوون لە غەیری خۆی وەک : لوح المحفوظ و جبریل و پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم کە تازە پەیدا بوون وە ئێمە (ئەشعەری) ئینکاری ئەوە ناکەین بەڵام شتێکی تر دوای ئەوە جێگیر دەکەین ئەویش وتەی الله وەستاوە لە نەفسی خۆی وە وا گومان دەبەین کە غەیری ئەم ڕشتانەن

جا السيد الشريف على بن محمد الجرجاني (ت ٨١٨ هـ)کە عەقیدە ئەشعەریە لەشەرحی ئەم بەشەی الإيجي لە (شرح المواقف ٨ / ١٠٨) دەڵێت : وهذا الذي قالته المعتزلة لا ننكره، بل نقول به ونسميه كلامًا لفظيًّا، ونعترف بحدوثه وعدم قيامه بذاته تعالى.

واتە : ئەوەی کە موعتەزیلە دەیڵێن ئێمە ئینکاری لێ ناکەین بەڵکو وەک ئەوان هەمان شت دەڵێین و وەناوی دەنێین : کەلامی لەفزی وە ئیعتراف بە تازە پەیدابوونی دەکەین وە نەلکاو بە زاتی الله ەوە

ئەوەی گومانی لە کوفری ئەشعەریەکان بێت خۆی کافر دەبێتەوە.

مەنهەجە لە کتێبی (المواقف ٣ / ١٢٩)

---

(19).کوفری (ئەشعەریەکان) لە دەمی خۆیانەوە

ملا علي القاري الأشعري دەڵێت : التحقيق أن كلام الله – تعالى – اسم مشترك بين الكلام النفسي القديم، ومعنى الإضافة كونه صفةً لله – تعالى –، وبين اللفظي الحادث المؤلف من السور والآيات، ومعنى الإضافة أنه مخلوق الله – تعالى – ليس من تأليفات المخلوقين.

واتە : قسەی ڕاست ئەوەیە کە وتەی الله تعالى ناوێکی هاوبەشە لە نێوان (كلام النفسي القديم) و واتای پاڵدراو وەک سیفەتێک بۆ الله تعالى وە لەنێوان لەفزی حادث تازە هاتوو کە ڕێک خراوە لە سورەت و ئایەت وە واتای پاڵدراو بەوەی کە مەخلوقە بۆ الله تعالى وەک ڕیکخستنی درووستکراوەکانی نیە

📚 منح الروض الأزهر في شرح الفقه الأكبر صـ٩٢

---

(19)خۆت بڕیار بدە

ئەم منظومة يە (حدائق الفصول وجواهر العقول في علم الكلام على أصول أبي الحسن الأشعري)

لە نووسینی : محمد بن هبة المكي

کە چەند دارِشتنێکی عەقیدەیی بووە لە (علم الكلام) لەسەر دین و عەقیدەی أبي الحسن الأشعري

جا صلاح الدين الأيوبي الأشعري هەستاوە کردوویەتی بە (نظم) کە تێیدا دوو کوفری صریح باس دەکات کە هەردوو کوفر بە ئیجماعی سەلەف کافرە و مورتدە و خوێنی حەڵاڵە دەربارەی (صفات و قرأن)ی الله تعالی

یەکەم : لە لاپەرِە (١٠) شەکر دەشکێنێت دەڵێت :

قد كان موجودا ولا مكانا : واتە الله بوونی هەیە بەڵام شوێنی نیە

تێرِامێنە : نەفی مکان : شوێن بۆ الله دەکات ئەوەش بە ئیجماع کوفرە لای سەلەف برِۆن سەیری کتێبەکەی (إثبات الحد للدشتي) و (نقض الدارمي) بکە کوفری صلاح الدين و شوێن کەوتوانی ببینە

دووهەم : لە لاپەرِە (١٢) شەکر دەشکێنێت دەڵێت :

كلامه المنزل من صفاته وهو (قديم قائم بذاته) وتەی الله تعالی دابەزێنراوە لە سیفاتەکانی کە : کۆنە و وەستاوە لەنەفسی خۆی واتە (كلام نفسي) یە دەنگ و پیت و مصحف و لفظ گشتی مخلوقە ئەوەش کافرە بە ئیجماعی سەلەف وەک : احمد و اسحاق بن راهۆیا و تەواوی سەلەف و خاوەنی کتێبەکانی (السنة) نەقڵی دەکەن.

---

(20)کوفری (ئەشعەریەکان) لەدەمی خۆیانەوە

محمد زاهد الكوثري الحنفي الأشعري -لعنه الله - دەڵێت : والواقع أن القرآن في اللوح، وفي لسان جبريل – عليه السلام –، وفي لسان النبي – صلى الله عليه وسلم –، وألسنة سائر التالين وقلوبهم وألواحهم مخلوق حادث محدث ضرورة، ومن ينكر ذلك يكون مسفسطًا ساقطًا من مرتبة الخطاب.

واته : واقع ئەوەیە کە قورئان لە لوح المحفوظ ـدا وە لە زمانی جبريل ـدا وە لە زمانی پێغەمبەردا صلی الله علیه وسلم ـدا وە لەسەر زمانی گشت خوێنەران و دڵەکان و تەختەکان مەخلوق و زەرورە وە هەرکەسێ ئینکاری ئەوە بکات ئەوە قیاسێکی وەهمی باطڵە وە کەوتووە لە پلەی خیتاب

- 📚 مقالات الكوثري صـ٤٤

21).عمر بن إبراهيم دەفەرموویت : سەربڕاوی ئەشعەریەکان حەڵاڵ نیە چوونکە موسڵمان نین وە ئەهلی کیتاب وە ئەوکەسانەشی کە دەڵێن : قورئانی الله تعالی لە زەویدا نیە واتە : دەڵێن : وتەی نێو موسحەفەکان مەخلوقن

📚 ذم الكلام للهروي.

---

(22)کوفری (ئەشعەریەکان)

محمد سعيد رمضان البوطي الأشعري دەڵێت : وأما الكلام الذي هو اللفظ، فاتفقوا على أنه مخلوق، وعلى أنه غير قائم بذاته – سبحانه –، باستثناء أحمد بن حنبل وبعض أتباعه، فقد ذهبوا إلى أن هذه الحروف والأصوات – أيضًا – قديمة بذاتها، وأنها هي المعني بصفة الكلام.

واتە : وتەی الله تعالی ئەوەی (اللفظ)ە واتە : خوێندراو کۆ دەنگی لەسەرە کە مەخلوقە وە نەوەستاوە بە زاتی الله تعالی لە جگە لە احمد بن حنبل و هەندێک لە

شوێن کەوتوانی بۆ ئەوە چوونە کە ئەم پیت و دەنگانە کۆنە بە زاتی الله تعالی ـەوە وە واتایە وەک سیفەتی کەلام

📚 کبری اليقينيات الكونية صـ١٢٦.

---

(23)لەگەڵ کوفری ئەشعەریەتدا....

البَيْجُورِيّ الشَّافِعِيِّ الأَشْعَرِيِّ (ت ١٨٦٠هـ) دەڵێت : مەزهەبی ئەهلی سوننە ئەوەیە قورئان بە واتای (كلام النفسي) دێت وە مەخلوق نیە بەڵام قورئان بە واتای (اللفظ) ئەوەی دەیخوێنین ئەوە مەخلوقە بەڵام ڕێگری لێدەکرێت لەوەی بڵێت : قورئان مەخلوقە ومەبەستی پێ (اللفظ)بێت ئەوەی دەخوێندرێت ئیلا لە مەقامی فێرکردن . لەوانەیە تێکەڵ بکرێت لەوەی بڵێن : قورئان بە واتای (كلام الله) بێت ئەوە مەخلوقە لەبەر ئەوەیە زانایان ڕێگریان کردووە لەوەی بگوترێت : قورئان مەخلوقە

📚 حاشِيَةُ البَيْجُوريِّ عَلَى جَوْهَرَةِ التَّوْحِيد ٨ / ١٦٠

لە شوێنێکی تر دەڵێت : قورئان مەخلوقە مەبەستی پێی (اللفظ)ە ئەوەی کە دەخوێندرێت ئیلا لە مەقامی فێرکردن لەوانەیە تێکەڵ بکرێت لەوەی بڵێن : قورئان بە واتای (كلام الله) بێت ئەوە مەخلوقە

📚 حاشِيَةُ البَيْجُوريِّ عَلَى جَوْهَرَةِ التَّوْحِيد ٨ / ١٦٢

له شوێنی تر دەڵێت : ئەوەی کە ئێمە دەیخوێنینەوە (اللفظ) مەخلوقە

📚 حاشِيَةُ البَيْجُوريِّ عَلَى جَوْهَرَةِ التَّوْحِيد ٨ / ١٣٠

له شوێنی تردا دەڵێت : ئایە قورئان بەواتای خوێندراوەکەی (اللفظ) گەورەترە یاخود گەورەمان موحەمەد صلی الله علیه وسلم ؟ هەندێک دەستیان بەوە گرتووە کە دەڵێن : هەموو پیتێکی قورئان چاکترە لە موحەمەد و خانەوادەی موحەمەد صلی الله علیه وسلم بەڵام ڕاستیان جێگیر نەکردووە بەڵکو ڕاستی ئەوەیە : موحەمەد صلی الله علیه وسلم چاکترە لە پیتەکانی قورئان چوونکە موحەمەد صلی الله علیه وسلم لە هەموو مەخلوقێک چاکترە

مەبەستی : قورئان و موحەمەد وەک یەک مەخلوقن بۆیە چاکترین مەخلوق پێغەمبەرە صلی الله علیه وسلم

حَاشِيَةُ البَيْجُوريِّ عَلَى جَوْهَرَةِ التَّوْحِيد ٨ / ١٦١

هەرکەسێ گومانی لە کوفری ئەشعەریەت هەبێت خۆی کافر دەبێت پەنا بە الله....

---

(24)تەکفیری ئەشعەریەکان

الإمام اللالكائي -رحمه الله- دەڵێت : قورئاذ لەسەر واتا و لەفزی حەقیقی خۆی دابەزیوە وە وەزیفەکەی تەحدایە وە بانگەوازی خەڵکە بۆی وە قورئانە لەسەر حەقیقەتی خۆی لە میحرابەکان خوێندراوەتەوە وە لە پەرتووکەکان نوسراوەتەوە وە لە سینگی پیاوەکان پارێزراوە نە حیکایە نە عیبارە لە قورئان هەمووی یەک قورئانە و مخلوق نیە بەڵکو سیفەتێکە لە سیفاتە زاتیەکانی الله تعالی هەردەم قسەکار بووە هەرکەسێک غەیری ئەوە بڵێت ئەوە کافرە و گومڕایە و موبتەدیعە پێچەوانەی مەزهەبی ئەهلی سوننە و جەماعەی کردووە

حكاية : عەقیدەی کولابیەکانە

عبارة : عەقیدەی ئەشعەریەکانە

دەڵێت : پاش هێنانەوەی کۆمەڵێک ئایەت دەڵێت : هەرکەسێ بڵێت قورئان ئەوەیە کە لە ئاسمان هەیە (لەزەوی نیە) ئەوە بەڕاستی پێچەوانەی الله تعالی و پێغەمبەرەکەی کردووە وە موعجیزەکانی پێغەمبەری ڕەت کردۆتەوە صلی الله علیه وسلم وە پێچەوانەی سەلەف لە هاوەڵان و تابعین وە شوێن کەوتوانیان لە زانایانی ئومەت

📚 شرح أصول إعتقاد أهل السنة والجماعة ١ / ٢٧٢

---

(25)تەکفیری ئەشعەریەکان

أحمد بن سنان القطان المروزي الواسطي دەڵێت : ئەوەی وا گومان ببات کە قورئان حکایە سوێند بەو پەرستراوەی کە هیچ پەرستراوێک بە حەق بۆ پەرستن نیە جگە لەو ئەو کەسە زندیق و کافرە..

حکاية و عبارة : کلابي و أشعري وادەڵێن و جیاوازیان نیە

📚 اختصاص القران رقم الأثر : ١٦

---

(26)ابن الحنبلي ئەڵێ : وە براکەم بزانە کە واجبە « فەرزە » :

ئابڕوو بردنیان

وە دەرخستنی نهێنیەکانیان.

« واتە : ئەشعەریەکان ».

(الرسالة الواضحة ص٤٩١)

---

(27)عكرمەی كوڕی أبو جهل

قورئانی دەخوێندەوە لە موصحەفێک ,دا
دەگریا و موصحەفەكەی دەخستە سەر دەمی و چاوی و دەیفەرموو :
"كلامی پەروەردگارم , كلامی پەروەردگآرم.... "

سنەی خلال-٢٠٧٧-

---

(28)رغم.. انف الجهمية والأشاعرة
بەكوێرایی چاوی جەهەمی وئەشعەرییەكان..

إمام أحمد، الله زەلیلیان کات جەهمیەکان

السنة لِلخلال ١٦٩٠

إمام أحمد، الله بيان کوژێ جەهمیەکان

السنة لِلخلال ١٦٩١

یزید بن هارون، جەهمیەکان کافرن هیچ شتێ ناپەرستن

السنة لِلخلال ١٦٨٢

سلام بن أبي مطيع، جەهمیەکان کافرن نوێژیان لەدوا مەکەن

السنة لِلخلال ١٦٨٥

---

(29)عبد الملک بن عبد الحمید المیموني ئەڵێ : پرسیم لە أبو عبدالله أحمد « امام أحمد » سەبارەت بەوانەی ئەڵێن الله لەسەر عەرش نیە ،، ووتی : قسەکانیان هەمووی لەسەر کوفر ئەسوڕێتەوە.

السنة للخلال ٢٢٥٢ / ١٠١.

---

(30)یزید بن هارون ئەڵێ : هەرکەس گومان ببا بە

« الرحمن علی العرش استوی »جیاواز لەوەی جێگیر بووە لە دڵی هەمووواندا ئەوە جەهمیە.

السنة للخلال ٢٢٥٩.

---

(31) - المروذي ئەڵێ: بیستم محمد بن یحیى بن سعید القطان ووتی : باوکم و عبد الرحمن بن مهدي ئەیانووت : جەهمیەکان لە دەوری ئەوە ئەسوڕێنەوە کە ئاسمان هیچ شتێکی لێ نیە « واتە الله لە سەرووی ئاسمانەکانەوە نییە.

الابانة الکبرى کتاب الرد على الجهمية ج ٢ ٢٥٥

---

(32)- أحمد بن ابراهیم ووتی : یزید بن هارون باسی جەهمەیەکانی کرد و ووتی : سوێند بەو الله ی کە هیچ پەرستراوێک شایەنی پەرستن نیە جگە لەو ئەوانە زەندیقن نەفرەتی الله یان لێ بێت.

الابانة الكبرى كتاب الرد على الجهمية ج٢ - ٢٧٥.

---

(33) - سليمان بن حرب ئەڵێ : بيستم حماد بن زيد ئەیووت : ئا ئەو جەهمیانە هەوڵئەدەن بڵێن کە

لەسەرووی ئاسمانەوە « هیچ پەروەردگارێک نیە ».

الابانة الكبرى كتاب الرد على الجهمية ج٢ - ٣٢٩

(34) - عبد الله بن مبارک ئەڵێ : ئێمە ئەتوانین قسەی گاور و جولەکەکان بگێڕینەوە بەڵام ناتوانین قسەی جەهمەیەکان بگێڕینەوە.

سەرچاوەی پێشوو ٣٣٤

---

(35)- سلام بن أبي مطيع ئەیووت : ئا ئەو جەهمیانە کافرن و نوێژیان لە پشتەوە ناکرێ.

سەرچاوەی پێشوو ٣٣٦.

---

(36) - أحمد بن ابراهيم ووتی گوێم لە یزید بن هارون بوو باسی جەهمیەکانی ئەکرد ووتی : ئەوانە والله زەندیقن نەفرەتی الله یان لێ بێت.

سەرچاوەی پێشوو ٣٣٧

(37) - سعيد بن عامر الضبعي باسی جەهمیەکانی ئەکرد ئەیووت : ئەوان خراپ ترن لە گاور و جولەکەکان ، چونکە بێ گومان گاور و جولەکەکان و خاوەن دینەکان و موسڵمانان کۆکن لەسەر ئەوەی الله عز وجل لەسەر عەرشە بەڵام ئەوان ووتیان لەسەرووی هیچەوە نیە.

العلو للعلي الغفار للذهبي.

---

(38) - ابن خزيمة ئەڵێ : هەرکەس دان نەنێت بەوەدا کە الله لەسەر عەرشەکەیەتی « بەرز بوەتەوە بۆ سەرووی حەوت ئاسمانەکە » ئەوە کافر ئەبط پێ ، داوای تەوبەی لێ ئەکرێت ئەگەر تەوبەی کرد ئەگەر لە گەردنی ئەدرێت و لاکەکەی فرێ دەدرێتە ناو خاشاگە وە تاوەکو موسڵمانان و ئەوانەی ئەهلی ذیممەن بێزار نەبن بە بۆنەکەی.

کتاب التوحيد لابن خزيمة

---

(39)- پرسیار کرا لە أبو زرعة سەبارەت بە ووتەی الله جل جلاله « الرحمن على العرش استوى » ، تورە بوو پاشان ووتی : تەفسیرەکەی ئەوەیە کە ئەیخوێنیتەوە ، ئەو بەرز بوەتەوە بۆ سەر عەرش و زانستەکەی لە هەموو شوێنێکە ، هەرکەسێ جگە لەوە بڵێ نەفرەتی الله ی لێ بێت.

العلو للذهبي ٤٦٥

---

(40)- وهب بن جرير ئەڵێ : جەهمیەکان زەندیقن ئەوان ئەیانەوێت تەنها بڵێن ئاسمان هیچ پەروەردگارێکی لێ نیە.

خلق أفعال العباد. ل٣٠

---

(41) - عثمان بن سعيد الدارمي ئەڵێ : هەروەها تەکفیریان ئەکەین « واتە جەهمیەکان » لەبەر ئەوەی نازانن الله لە کوێیە وە وەسفی ناکەن بە کوێ « شوێنی بۆ جێگیر ناکەن » ، بەڵام الله خۆی وەسفی خۆی کردووە بە کوێ « شوێنی بۆ خۆی جێگیر کردووە .... جەهمیەکان کافرن بەوە « باوەڕیان پێی نیە ، وە ئەوەش لە ڕوونی کوفریانە ».

الرد على الجهمية ل١٨٣

---

42) - سهل بن أبي خدويه پرسیاری کرد لە عبد الرحمن بن مهدي دەربارەی قورئان ، ووتی : ئەی أبو یحیی ئەوە تۆ چیتە لەگەڵ ئەو بابەتانەدا ئەوانە بابەتەکانی هاوەڵانی جەهم ن ، بێ گومان لە نێو خاوەن ئارەزووەکاندا تیایاندا نیە خراپتر بن لە هاوەڵانی جەهم ، ووتی : لەسەر ئەوە ئەسوڕێنەوە کە بڵێن : سەرووی ئاسمانەکان هیچی تێدا نیە « واتە الله لەسەر عەرش نیە » ، من وا ئەبینم هاوسەرگیریان لەگەڵ نەکرێ وە میراتیان لێ نەگیرێ.

السنة لعبد الله بن أحمد « ١٣٠ ».

---

(43)- جرير بن عبد الحميد ئەڵێ : سەرەتای قسەی جەهمیەکان هەنگوینە « واتە قسەکانیان ئەڕازێننەوە » وە کۆتایەکەی ژەهرە ، ئەوان هەوڵئەدەن بڵێن سەرووی ئاسمان هیچ پەروەردگارێکی لێ نییە.

بيان تلبيس الجهمية « ١ / ٢٠٠ »

---

(44) - محمد بن يوسف ئەڵێ : هەرکەس بڵێ الله لەسەر عەرش نیە کافرە.

« خلق أفعال العباد للبخاري ل ١٥ ».

---

(45) - عبدالله بن المبارك ئەڵێ : هەموو گەلێک ئەزانن چی ئەپەرستن تەنها جەهمیەکان نەبێ.

« خلق أفعال العباد للبخاري ١٦ »

---

(46)- عبد الرحمن بن مهدي ئەڵێ : جەهمیەکان ویستیان نەفی ئەوە بکەن کە اللە قسەی لەگەڵ موسا کردووە وە لەسەر عەرشە ، وا ئەبینم داوای تەوبەیان لێ بکرێت ئەگەر تەوبەیان کرد وە گەر نا بدرێ لە گەردنیان. (خلق أفعال العباد للبخاري)

(46)- عبد الرحمن بن مهدي ئەڵێ : جەهمیەکان ویستیان نەفی ئەوە بکەن کە اللە قسەی لەگەڵ موسا کردووە وە لەسەر عەرشە ، وا ئەبینم داوای تەوبەیان لێ بکرێت ئەگەر تەوبەیان کرد وە گەر نا بدرێ لە گەردنیان. (خلق أفعال العباد للبخاري)

---

(46)- عبد الرحمن بن مهدي ئەڵێ : جەهمیەکان ویستیان نەفی ئەوە بکەن کە اللە قسەی لەگەڵ موسا کردووە وە لەسەر عەرشە ، وا ئەبینم داوای تەوبەیان لێ بکرێت ئەگەر تەوبەیان کرد وە گەر نا بدرێ لە گەردنیان. (خلق أفعال العباد للبخاري)

---

(47) - محمد بن مصعب العابد ٢٢٨ مردووە ئەڵێ : گەواهی ئەدەم کە تۆ لەسەر عەرشی سەرووی حەوت ئاسمانەکە وەکو ئەوە نا کە دوژمنە زەندیقەکانت ئەیڵێن.

الصفات للدارقطني ٦٤

---

(48) عبدالله بن أحمد ئەڵێ بیستم أبو معمر الهذلي ئەیووت :

هەرکەس واگومان بکات کە الله قسە ناکات و نابیستێت و نابینێت و تورە نابێت و رازی نابێت ، وە شتێکی لەو سیفەتانە باس کرد ، ئەوە کافرە بە الله ئەگەر لەسەر بیرێک بینیتان وەستابوو ئەوە فرێیدەنە ناوی ، ئەوە دینمە و دینداری پێ ئەکەم چونکە ئەوانە کافرن بە الله تعالی.

« السنة لعبدالله ٥١٩ ».

---

(49)- صالح بن أحمد بن حنبل وە حنبل باس ئەکەن کە أحمد بن حنبل ووتی : جبریل لە الله تعالی بیستووە « واتە قورئان » پێغەمبەریش صلى الله عليه وسلم لە جبریلی بیستووە وە هاوەڵانیش لە پێغەمبەریان بیستووە صلى الله عليه وسلم. السنة للخلال ١٧٧٩.

(50) - خلال ئەڵێ : أبوبکر المروذي هەواڵی پێداین : بیستم أبو عبدالله « امام أحمد » پێی وترا : عبدالوهاب « الوراق » قسەی کردووە و وتوویەتی : هەرکەس گومانی وابێت الله قسەی لەگەڵ موسا کردووە بەبێ دەنگ ئەوە جەهمیە دوژمنی الله یە و دوژمنی ئیسلامە ، أبو عبدالله بزەیەکی کرد و ووتی : چەن باشی ووتووە ، الله بیپارێزێ.

« درء التعارض ٢ / ٣٨ - ٣٩ ».

---

(51)- أحمد بن سنان « شەیخی البخاري » ئەڵێ : هەرکەس وابزانێ قورئان حیکایەی « کەلامی الله یە - واتە خۆی دەری نەبڕیوە » ئەوە سوێند بەو الله یەی کە هیچ پەرستراوێک شایەنی پەرستن نیە ئەو نەبێ زەندقێکی کافرە.

« اختصاص القرآن لضياء المقدسي ١٦ ».

---

(52) - اللالكائي ئەڵێ : ئەو قورئانە لەسەر حەقیقەتیەتی ئەخوێنرێتەوە لە میحرابەکاندا « شوێن پێشنوێژ » نوسراوە موصحەفەکاندا « ئەو پەڕانەی کە قورئانیان تێدا نوسراوەتەوە و کۆ کراونەتەوە و لە نێو دوو بەرگدا دانراون» ، لە سنگی پیاواندا هەڵگیراوە ، گێڕانەوە و گوزارشت نیە لە قورئان « بەڵکو قورئان خۆیەتی » ، وە هەرکەسێ بێجگە لەمە بڵێت کافرێکی گومڕایە.

« شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة - ٢٧٢ ».

---

(53)- هارون بن معروف ئەڵێ : هەرکەس وابزانێ الله قسە ناکات ئەوە بت ئەپەرستێ. السنة لعبدالله بن أحمد ١٩٥.

---

(54) - محمد بن مصعب ئەڵێ : « یا الله » هەرکەس وابزانێ تۆ قسە ناکەیت و نابینرێی لە ڕۆژی دوایی دا ئەوە کافرە بە ڕووی تۆ.

لسنة لعبدالله ١٩٦.

(55)- ابن بطة العكبري ئەڵێ : بزانن کۆمەڵێ لە جەهمیەکان گرێیان خستە نێو ئەوەی کە قورئان مەخلوقە بە فێڵی دڵیان و پیسی بیرو بۆچوونیان ناویان لەوە نا بە بیدعەیەک کە دایانهێنابوو رواڵەت پۆشیان کرد و شاردیانەوە لە زۆرینە ، بۆ ئەوەی کوفرەکەیان بشارنەوە بۆئەوەی پێ دینیەکەیان ئاڵوز و لێڵ بکەن لەو کەسەی زانستی کەمە ، ئەو قورئانە الله قسەی پێ کردووە و وتوویەتی مەخلوق نیە ، وە ئەو قورئانەی ئەیخوێنینەوە بە زارمان و ئەینوسین لە ناو موصحەفەکاندا ئەو قورئانە نیە کە کەلامی الله یە ، ئەوە حیکایەتە لە کەلامی الله.

الابانة الكبرى « ٢٢١٤ ».

---

(56)- السجزي ئەڵێ : ئەوەی وتیان ڕوون بوویەوە « واتە : أبو حسن الأشعري و ابن کلاب » ئەو قورئانە کە وتیان مەخلوق نیە ، وتیان زمانی عەرەبی نیە سەرەتا و

کۆتاییان لێ دەرکرد وە نکۆڵی کەری ئەوەی قورئان عەرەبیە کافرە بە کۆدەنگی وە جێگیر کەری ئەوەشی دەڵێ : قورئان سەرەتا و کۆتایی نیە کافرە.

رسالة الحرف والصوت ل ١٠٧.

---

(57)- ابن القيم ئەڵێ : تێ ڕابمێنە لەو برایەتیەی لە نێوان ئەوانە « واتە ئەشعەریەکان » و موعتەزیلەکاندا هەیە ئەوانە کە سەلەف کۆن لەسەر تەکفیر کردنیان کە ئەمان

زۆر زیاتر لەموعتەزیلەکان « سیفەتەکانی الله یان » پەکخست.

صواعق المرسلة « ب ٤ / ل ١٣٨٢ ».

(58) - الهروي « دەربارەی ئەوەی جیاوازی نیە لە نێوان ووتەی جەهمەیەکان و ئەشعەریەکان » ئەڵێ : ووتیان :

« واتە جەهمیەکان » کەلامی نیە « واتە الله » بەڵکو کەلامی بۆ خۆی دروست کردوووە ، ئەمانیش پێچیان لێ دا و فێڵیان کرد ووتیان : ئەوە حیاکەیەتە کە گوزارشتی لێ دراوە بە قورئان ، الله یەک جار قسەی کرد ئیدی قسە ناکات وە سەووت و حەرفی نیە « واتە کەلامەکە نەفسیە » ، بەڵکو ئەوانە بیروباوەڕیان تەنها ئەوەیە کە قورئان بوونی نیە جەهمیە نێرەکان جارێک ئەوەیان ووت ، بەڵام ئەشعەریە مێیەکان دەیان جار ووتیان.

ذم الكلام ل ٦١٠.

---

(59)خارجة بن مصعب دەیوت : جەهیەكان كافرن ، بیگەیەنن بە هاوسەرەكانیان كە تەڵاقیان كەوتوە ، وە حەڵاڵ نین بۆ پیاوەكانیان ، سەردانی نەخۆشیان مەكەن ، مەچنە سەر جەنازەیان پاشان ئەم ئایەتانەی خوێندەوە

●{طه * ما أنزلنا عليك القرآن لتشقى}● إلى قوله: ●{الرحمٰن على العرش استوى}● ئایا استوی ی الله دەگونجێ بەبێ دانیشتن؟ واتە دانیشتوە لەسەر عەرش.

رواه عبد الله بن أحمد في السنة (١٠) ، وعنه الخلال في السنة (١٦٩١) ، وابن بطة في الإبانة الكبرى (٢٣٨٧).

---

(60)یزید بن هارون، جەهمیەكان كافرن هیچ شتێ ناپەرستن

السنة لِلخلال ١٦٨٢

---

(63)سلام بن أبي مطيع، جەهمیەكان كافرن نوێژیان لەدوا مەكەن

السنة لِلخلال ١٦٨٥

---

(64) - أبو عثمان الصابوني ئەڵێ : سەلەف لەسەر ئەوە بوون قورئان وتە و كیتاب و وەحی و دابەزێنراویەتی دروستكراو نیە وە هەركەس بڵێ دروست كراوە « مەخلوقە » و باوەڕی بەوە هەبێ ئەوە كافرە لە لایان.

عقيدة السلف وأصحاب الحديث (ص 17)

---

(65) - ابن بطة العكبري له زانایانی التابعين و شەرعزانەکانەوە نقڵ ئەکات لەسەر بە کافر دانانی ئەو کەسەی ئەڵێ قورئان مەخلوقە « دروستکراوە » ئەوە ئەو کەسە هەڵگەڕاوە و زەندیقە.

(الإبانة 5/6)

---

(66) - امام أحمد ئەڵێ : چ شتێک لەمە روونتر و ئاشکرا ترە چ کوفرێک لەمە کوفر ترە کە گومان ئەبەن قورئان مەخلوقە گومانیان برد ناوەکانی الله مەخلوقن وە زانستی الله مەخلوقە ، بەڵام خەڵکی ئاسانە لە لایان ئەوە وە ئەڵێن : ئەوان تەنها ئەڵێن مەخلوقە ، ئاسانی ئەکەن وائەزانن ئاسانە نازانن چ کوفرێکی تێدایە.

(الفتاوى الكبرى 479/6)

---

(67) - علي بن سهل الرملي ئەڵێ پرسیارم لە الشافعي کرد وتی : کەلامی الله یە و دروستکراو نیە ، وتم : هەرکەسێ بڵێ مەخلوقە « دروستکراوە » چییە لە لای تۆ ؟ وتی : کافرە ، بە الشافعي م وت رەحمەتی الله ی لێ بێ :

بە کێ لە مامۆستاکانت گەشتووی وای وتووە ؟ وتی : بە هەرکەسێ گەشتووم وتوویەتی : هەرکەس بڵێ قورئان مەخلوقە کافر بووە لەلایان.

(السنن الكبرى للبيهقي 20894)

---

(68)- أبو زرعة الرازي و أبو حاتم الرازي ئەڵێن : هەرکەس گومان ببا بەوەی قورئان مەخلوقە « دروستکراوە » ئەوە کافرە بە الله ی مەزن وە هەرکەس گومانی لە کافر بوونی هەبێ لەوانە کە ئەزانن و تێ ئەگەن ئەوە کافرە.

(شرح أصول الاعتقاد 197/1)

---

(69) - ابن تيمية ئەڵێ : تەكفیری « بەكافر دانانی » هەركەسێ بڵێ قورئان مەخلوقە بەناوبانگە لە لای پێشەوایانی سەلەف هەركەسێ وای وتبێ داوای تەوبەی لێكراوە یان تەوبەی كردووە یان كوژراوە.

(الفتاوى الكبرى 31/5)

---

(70)محمد بن الحسين ئەڵێ : بزانن الله ڕەحم بە ئێمە و ئێوەش بكا كە وتەی موسڵمانان ئەوانەی دڵیان لاینەداوە لە حەق وە تەوفیق دراون بە هۆشیاری « لە گومڕایی » لە كۆن و نوێ « ئەڵێن » : قورئان كەلامی الله یە و مەخلوق نیە چونكو قورئان لە زانستی الله یە وە زانستی الله ش مەخلوق نیە گەورەیی بۆ الله لەوە قورئان و سوننەت و وتەی هاوەڵان ئاماژە بۆ ئەوە ئەكات وە هیچ كەسێ نكۆڵی لەوە نەكات مەگەر كەسێكی جەهمیەكی پیس نەبێ وە جەهمیش لە لای زانایان كافرە.

(الشريعة 489/1)

(71)الإمام المجبل أحمد بن حنبل -رحمه الله - دەربارەی جەهم بن صفوان دەفەرمووێت : بە وتەكانی زۆرێكی لە خەڵک گومڕا كرد وە لە پیاوەكانی هاوەڵانی أبي حنيفة و هاوەڵانی عمرو بن عبید ی موعتزیلی لە بەسرە بەدوای وتەی جەهم كەوتن وە دینی جەهمیەكانی درووست كرد

📚 الرد على الجهمية والزنادقة لأحمد بن حنبل ص١٠٤

---

(72)جەهمیەکان دەڵێن : ئیمان بریتیە لە ناسین بەبێ وتە و کردەوە (بە ئیجماعی سەلەف کافرن)

📚 كتاب السنة لعبدالله برقم الأثر

---

(73)أبو عبدالله أحمد بن حنبل ئەڵێ : جەهمیەکان ووتیان الله لە ڕۆژی دواییدا نابینرێ ، ئێمەش ئەڵێین ، بە دڵنیایی الله ئەبینرێ ، لەبەر ووتەی الله عز وجل « وجوه يومئذ ناضرة * الى ربها ناظرة ».

السنة للخلال « ٢٢٨٣ / ١٣٢ »

وە ئەڵێ : هەرکەس بڵێ : الله لە ڕۆژی دواییدا نابینرێ ئەوە کافرە وە قورئانی بە درۆ زانیوە وە بەرهەڵستی الله ی کردووە لە کارو فەرمانێکیدا ، داوای تەوبەی لێ ئەکرێت ئەگەر تەوبەی کرد وە گەر نا ئەکوژرێ.

السنة للخلال « ٢٢٨٣ / ١٣٢ »

- وە ئەیووت : کارەساتەکەیان بووەتە کوفرێکی ئاشکرا ، ئەڵێن : الله تبارک و تعالی لە ڕۆژی دواییدا نابینرێ.

السنة للخلال « ٢٢٨٤ / ١٣٣ »

---

(74)- وە هەروەها ئەڵێ : ووتەی الله جل جلاله « هل ينظرون الا أن يأتيهم الله في ظلل من الغمام و الملائكة » - « وجاء ربک والملک صفا صفا »

هەرکەس بڵێ : الله نابینرێ ئەوە کافرە. « واتە لە ڕۆژی دواییدا ».

السنة للخلال « ٢٢٨٧ / ١٣٦ »

---

(75) - أحمد بن غسان ووتی : پرسیم له حمدويه : به چ شتێک زەمديقەكان ئەناسرێنەوە ؟

ووتی : زەنديقەكان چەن بەشێكن ، بەڵام من بينيم ئەيووت : الله له ڕۆژی دواييدا نابينرێ ، وە قورئان مەخلوقە ، ئەوە زەنديقە.

السنة للخلال « ٢٢٩٠ / ١٣٩ ».

---

(76)- پیاوێک ووتی بە مالک بن أنس « امام مالک »

ئەی أبو عبدالله ، کۆمەڵێک لە خەڵکی وائەزانن الله لە ڕۆژی دواییدا نابینرێ ، مالک ووتی : شمشێرِ شمشێر - « واتە بدرێ لە گەردنیان.

شرح أصول اعتقاد أهل السنة و الجماعة للالكائي

« ٨٠٨ ».

(77)- ابن بطة العكبري ئەڵێ : جەهم بن صفوان لە مناظرەکەی لەگەڵ مولحیدەکاندا ووتی پێیان : بەهەمان شێوە الله عز وجل نابینرێ نە لە دونیا نە لە ڕۆژی دواییدا ، وە لە هەموو شوێنێکە لە شوێنێک نیە لە شوێنێکی دیکە نەبێ ، وە سێ ئایەتمان دۆزیەوە لە کتابەکەی الله عز وجل ، ووتەی کە ئەفەرمێ« ليس كمثله شيء »

وە « وهو الله في السماوات و في الأرض » ، وە

« لا تدركه الأبصار ».

بنەمای قسەکانی لەسەر ئەم سێ ئایەتە دامەزراند ، دینی جەهمیەکانی دانا وە فەرموودەکانی پێغەمبەری « صلى الله عليه وسلم » بە درۆ دانا

« بێباوەڕی خۆی دەربڕی پێیان » وە تەئویلی کتێبەکەی الله ی کرد بە تەئویلی خۆی ، لە خەڵکی بەسرە هاوەڵانی عمرو بن عبید وە خەڵکانێک لە هاوەڵانی أبو حنیفة شوێنی کەوتن ، وە خەڵکێکی زۆر بە قسەکانی گومڕا بوون.

الابانة الكبرى ٣١٧ / ٣١٤ |.

ووتم بڕوانە ئەڵێ : دینێکی داهێناوە ئەمە تەکفیرێکی ڕوون ئاشکرایە بۆ جەهمیەکان و ناوبردنی نەبینی الله عز وجل و جێگیر نە کردنی بینی الله لە ڕۆژی دوایی بە کوفر و دینێک لە غەیری دینی ئیسلام.

وە بە درۆ ناوبردنی فەرموودەکانی پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم ، بەڵکو باوەڕ نەبوونە بە قورئان و کۆدەنگی زانایانیش نەک تەنها چەندین فەرموودە ئەوەش بۆ خۆی کوفرێکی زۆر گەورە و زۆر ئاشکرایە ، بەڵکو باوەڕ نەبوون بە یەک فەرموودەی پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم کوفری گەورەیە و خاوەنی لە دینی موسڵمانان پێی دەرئەچێ چ جای باوەڕ نەبوون بەو هەموو ئایەت و فەرموودە و وتە و کۆدەنگی زانایانی سەلەف.

---

(79)- أحمد بن عمرو ئەڵێ : هەندێ لە هاوەڵانمان لە خاوەن زانستەکان جەهمیەکان کافر بوونەوە ..... چەندین جۆر کوفر و زەندەقەیان لە خۆیان کۆ کردەوە ...... ، وە نکۆڵی ئەوەیان کرد « واتە جەهمیەکان » کە الله ئەبینرێ لە ڕۆژی دواییدا....

- أحمد بن عمرو ئەڵێ : هەندێ لە هاوەڵانمان لە خاوەن زانستەکان جەهمیەکان کافر بوونەوە ..... چەندین جۆر کوفر و زەندەقەیان لە خۆیان کۆ کردەوە ...... ، وە نکۆڵی ئەوەیان کرد « واتە جەهمیەکان » کە الله ئەبینرێ لە ڕۆژی دواییدا....

الابانة الكبرى ٤١١.

---

(80) -عبدالرحمن بن عمرو الأوزاعي ووتی : ئومێد ئەکەم الله جەهم و هاوەڵەکانی « شوێنکەوتوانی »

بێبەش بکات لە گەورەترین و چاکترین پاداشتی خۆی ئەوەی کە بەڵێنی داوە بە دۆستانی « بۆیان بکات » کاتێک ئەڵێ « وجوه یومئذ ناضرة * الى ربها ناضرة » جەهم وهاوەڵەکانی نکۆڵیان لە چاکترین پاداشتی الله کرد کە بەڵێنی دۆستانی داوە پێی. شرح أصول اعتقاد للالكائي ٨٧٤

---

(81)- سفیان بن عیینة ئەڵێ : هەرکەس نەڵێ قورئان کەلامی الله یە وە الله لە بەهەشتدا ئەبینرێ ئەوە جەهمیە.

شرح أصول اعتقاد للالكائي ٨٧٦.

---

(82) - وە أبو مروان الطبري لێی گێڕاوەتەوە « لە سفیان بن عیینة » : نوێژ لە پشت جەهمیەوە ناکەین ، وە جەهمیش ئەوەیە کە ئەڵێ : پەروەردگارەکەی لە ڕۆژی دواییدا نابینرێ.

شرح أصول اعتقاد للالكائي ٨٧٨.

(83)عبداللەی کوڕی مبارەک رحمه الله دەفەرموێت:

هەموو قەومێک ئەوەی دەیپەرست دەیناسن

جگە لە جەهمیەکان

خلق أفعال العباد للبخارى ٧٣

---

(84)له سونەی عبدالله هاتووه(1/113) له عبدالله كوری ادريس پسياری لێكرا:ئايا نوێژ له دوای جەهمييەكان دەكرێت؟ فەرمووی : ئايا ئەوانه موسلمانن ؟! نەخێر هيچ رێزێكيان نيه بۆ نيه نوێژ ناكرێت له دوايان.

[المغني (438)]

عكرمەی كوڕی أبو جهل

قورئانی دەخوێندەوە له موصحەفێك ,دا

دەگريا و موصحەفەكەی دەخستە سەر دەمی و چاوی و دەيفەرموو :

"كلامی پەروەردگارم , كلامی پەروەردگارم.... "

سنەی خلال-٢٠٧٧-

(كوتايی)